

Архівна спадщина в інформаційному просторі: традиції, інновації, перспективи

6 жовтня 2016 р. у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» відбувся семінар «Архівна спадщина в інформаційному просторі: традиції, інновації, перспективи», в якому взяли участь 26 фахівців у галузі архівознавства, джерелознавства, бібліотекознавства, історії науки, чії наукові дослідження зосереджено на створенні, інформаційному використанні та збереженні національних архівних історико-культурних та наукових ресурсів. Вони представляли провідні зарубіжні і вітчизняні бібліотечні та архівні установи – Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського (Інститут архівознавства, Інститут рукопису та інші структурні підрозділи), Інститут проблем реєстрації інформації НАН України, Центральну наукову бібліотеку імені Якуба Коласа НАН Білорусі, Центральний державний електронний архів України, Центральний державний науково-технічний архів України (м. Харків), Науково-технічну бібліотеку Національного авіаційного університету, бібліотеки Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана, Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди та ін.

Головну увагу учасники семінару зосередили на теоретичних і науково-прикладних аспектах формування наукового архівного документного ресурсу як традиційного, так і електронного. Всі виступи викликали підвищений інтерес аудиторії і жваве обговорення.

Директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук **Л. М. Яременко** у своїй доповіді «Завдання та перспективи розвитку архівної системи НАН України» окреслила коло головних проблем та першочергових завдань архівної системи НАН України щодо гармонійного входження архівної спадщини української науки в національний інформаційний простір з урахуванням напрацьованих традицій, сучасних реалій та перспектив, пов'язаних з формуванням суспільства знань.

У доповіді академіка НАН України **О. С. Онищенко** «Проблеми повноти особових фондів видатних учених» наголошувалося на необхідності нормативного вирішення питання постійного зберігання документів особового походження в електронному вигляді (без електронного цифрового підпису). Доповідач закликав архівістів працювати над поповненням нормативно-методичної бази, документації з обліку та науково-технічного опрацювання особових архівних фондів вчених для забезпечення збереження максимальної повноти цих фондів.

Директор Центрального державного електронного архіву України, канд. іст. наук **Ю. С. Ковтанюк** і нач. відділу цього архіву **Ю. Г. Чернятинська** розкрили перспективи поступової заміни документів особового походження з паперовими носіями інформації на документи в електронній формі. У їхніх виступах йшлося також про оцифрування документів Національного архівного фонду (НАФ) та про функціонування документів в електронній формі як джерела історичної інформації.

Доповідь начальника відділу Центрального державного науково-технічного архіву України **А. О. Алексєєнко** була присвячена формуванню, зберіганню та використанню науково-дослідної документації з фондів цього архіву. Зокрема, порушувалося питання розширення правового статусу цифрових копій документів НАФ, детально аналізувалися напрацювання ІЦДНТА України щодо інтеграції науково-дослідної документації з фондів архіву у світовий інформаційний простір. На завершення свого виступу **А. О. Алексєєнко** презентувала методичні рекомендації «Підготовка довідково-інформаційних видань за архівною науково-дослідною документацією (із фондів ІЦДНТА України)».

Про використання інформаційного потенціалу та збереження записів українського музичного фольклору з колекції Осипа Роз-

дольського йшлося у доповіді, підготовленій колективом авторів на чолі з чл.-кор. НАН України **А. А. Крючиним**. Увагу слухачів у ній привернула інформація про відновлення (реставрацію) зчитаних записів та створення цифрових копій, ідентифікацію записів, пошук ілюстративних матеріалів, що стосуються відтворених записів. **А. А. Крючин** презентував компакт-диск «Український фольклор першої половини ХХ сторіччя. Вибірка з фоноколекції Осипа Роздольського. Том 2», де окремими треками розміщено фонограми з 41-го фоноциліндра.

У цілій низці доповідей висвітлювалися питання методологічного узгодження наукового описування, формування, використання та залучення до інформаційного простору архівних документів з історії української науки, зокрема документи академічних установ. Так, мол. наук. співробітник НБУВ **О. В. Березовська** у своїй доповіді здійснила комплексний джерелознавчий аналіз документів Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, представила цілісну характеристику розвитку основних напрямів роботи цього Інституту. Про архівний фонд Інституту географії НАН України як багатогранне джерело для дослідження розвитку географічної науки в НАН України розповіла голов. редактор НБУВ **Л. С. Воловник**. Наук. співробітник НБУВ **О. В. Січова** торкнулася питань формування архівного фонду науково-дослідного інституту за сучасних умов на прикладі архівного фонду Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Доповідь зав. відділу НБУВ, канд. іст. наук **Г. В. Індиченко** була присвячена науковому співробітництву гуманітарних академічних установ України та Болгарії (50–60-ті роки ХХ ст.), реконструйованому завдяки документам з Архіву Президії НАН України. Старш. наук. співробітник НБУВ, канд. іст. наук **А. І. Шаповал** поінформував присутніх про першу літню математичну школу в Каневі, інформацію про яку було зібрано на основі документів архіву академіка **Ю. О. Митропольського** з фондів Інституту архівознавства НБУВ (ІА НБУВ). Наук. співробітник НБУВ, канд. іст. наук **Д. В. Байкеніч** у своїй доповіді проаналізував інформаційний потенціал архівних документів з капітального будівництва в АН УРСР (1946–1960 рр.), що відклалися в архівному фонді Президії НАН України.

Тематика та перебіг виступів продемонстрували як заінтересованість аудиторії, так і велику кількість білих плям та перспективних напрямів досліджень, пов'язаних з історією формування документного комплексу академічних установ як національного архіву української науки.

Низку запитань у присутніх та жваве обговорення викликали проблеми автоматизації процесів оброблення архівної спадщини, створення і розповсюдження інформаційних ресурсів з архівних фондів академічних установ. Не залишив нікого байдужим і огляд проблем формування особових фондів видатних українських та зарубіжних діячів науки і культури.

Багато цінної інформації про особливості формування та унікальний документний склад наукової спадщини білоруських вчених оприлюднили у своїх доповідях колеги з Центральної наукової бібліотеки імені Якуба Коласа НАН Білорусі, наук. співробітники **Т. І. Жук** і **М. М. Лис**. Зокрема, вони детально розповіли про рукописну спадщину Володимира Дубовки у фондах ЦНБ імені Якуба Коласа НАН Білорусі та про україністику в особовому архіві академіка **П. Ф. Глебкі**.

Питання формування і використання особових архівних фондів порушувалися й іншими учасниками семінару. Мол. наук. співробітник НБУВ **Т. В. Герасімова** розповіла про документальні джерела з історії авіації з особових фондів українських істориків авіації та фахівців авіаційної галузі, що зберігаються у різних архівах України, розкрила шляхи їх історичного розвитку.

Наук. співробітник НБУВ **Ю. В. Булгаков** здійснив огляд документів про вшанування пам'яті М. С. Грушевського, які відклалися в архівному фонді член-кореспондента НАН України П. С. Соханя в ІА НБУВ, проаналізував документи Комісії з вивчення творчої спадщини М. С. Грушевського, Міжнародного благодійного фонду Михайла Грушевського, поінформував аудиторію про видання та перевидання наукової спадщини вченого, про створення музею М. С. Грушевського тощо. Науковій спадщині академіка НАН України Г. С. Писаренка в ІА НБУВ та питанням формування архівної спадщини вченого присвятила свою доповідь наук. співробітник НБУВ, канд. іст. наук **Ю. О. Бойко**. Характеристику структури та документального складу особового фонду В. С. Косенка в Інституті рукопису НБУВ (ІР НБУВ) здійснила зав. відділу НБУВ, канд. іст. наук **В. В. Горєва**. Вона наголосила, що фонд становить важливу джерельну базу для дослідження творчості композитора та висвітлення генези його мистецьких пошуків. Доповідь старш. наук. співробітника НБУВ, канд. іст. наук **Л. В. Шипко** була присвячена аналізу групи джерел з архівного фонду академіка НАН України М. П. Семененка за період з 1952-го по 1984 р. з фондів ІА НБУВ. Оприлюднені документи висвітлюють роботу сесій Міжнародного геологічного конгресу, безпосереднім учасником яких був вчений, його діяльність як члена редакційних комітетів МКК тощо. Зав. відділу НБУВ, канд. іст. наук **О. П. Степченко** проаналізувала процеси формування, зберігання та використання в ІР НБУВ архівної спадщини відомого історика української архітектури, мистецтвознавця, музейника, оборонця пам'яток культури **С. А. Таранушенка**. Наук. співробітник НБУВ, канд. іст. наук **І. М. Шихненко** дослідив особові справи дійсних членів і член-кореспондентів НАН України за 1961–1965 рр. з фондів

Архіву Президії НАН України, розкрив інформативну наповненість цих документів для реконструкції біографій вітчизняних вчених.

Учасники семінару мали змогу ознайомитися з тематичними виставками архівних документів Інституту рукопису НБУВ: «Куліш Пантелеймон Олександрович (1819–1897) – український письменник, фольклорист, мовознавець, літературний критик, історик, етнограф, перекладач», «До 25-річчя незалежності України», а також з експозиціями наукових видань Інституту архівознавства НБУВ та Інституту рукопису НБУВ.

Підбиваючи підсумки роботи, співкерівник семінару Л. М. Яременко, відзначила складність роботи архівістів в опрацюванні документальної спадщини та її значущість для розвитку сучасного українського суспільства, для створення вітчизняних інформаційних ресурсів.

На завершення учасники семінару обговорили і підтримали проект рекомендацій міжнародної наукової конференції, наголосили на необхідності плідної співпраці архівних та бібліотечних установ України різного підпорядкування.

Семінар пройшов у атмосфері продуктивного діалогу та плідного обміну думками.

Лідія Яременко,
канд. іст. наук,
директор Інституту архівознавства НБУВ
Вікторія Горєва,
канд. іст. наук, зав. відділу НБУВ
Ольга Степченко,
канд. іст. наук, зав. відділу НБУВ